

Babits Mihály (1883-1941)

Az Adyval induló új magyar irodalomnak, a Nyugat nemzedékének Ady után második legnagyobb költője volt Babits Mihály (ha lehet ilyen sorrendet felállítani). Már a kortársak is úgy tartották nyilván Adyt és Babitsot, mint két irodalmi vezért. A politikus Adyval szemben Babits hangsúlyozottan elhúzódik a politikától, és csak élete legvégén, a megerősödött fasizmus idején ébred rá ennek helytelen voltára. A formájában újat teremtő Ady mellett Babits formavilága benne gyökeredzik az évezredek hagyományaiban. Ady az életnek rendeli alá a költészetet, Babitsnál az élet alkalom a költészetre. Ha vannak jó értelemben vett diktátorok, akkor ő az volt. Irodalmi diktátor és ítéző, aki nem csupán megítélte és ellenőrizte a kor irodalmi és kulturális ízlését, hanem mint író, maga is hozzájárult amit tudott.

1883. november 26-án született Szekszárdon, erősen vallásos értelmiségi család gyermekeként. Édesapja, id. Babits Mihály törvényszéki bíró volt, édesanyja Kelemen Auróra művelt, versszerető asszony. Tanulmányait Pesten, Pécsen, a ciszterciek gimnáziumában végezte, majd érettségi után a Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán magyar-francia (az utóbbi helyett később latin) szakos hallgató lett. Négyesy László híres stílusgyakorlat óráin ismerkedett meg Juhász Gyulával és Kosztolányi Dezsővel. Latin-magyar szakon szerzett diplomát. A századfordulótól írt verseket, de ezeket nem publikálta. Baján, Szekszárdon, Újpesten, Pesten, Szegeden dolgozott gimnáziumi tanárként (1906–1908). Első műveivel a Holnap című antológiában jelent meg (1908). Fekete ország című versével nagy botrányt kavart, mert Ady Fekete zongora c. művével egyetemben érthetetlennek találták. Az induló Nyugat állandó munkatársa lesz 1908-ban, és ekkor utazik Itáliába, ahol elhatározza az Isteni színjáték lefordítását. 1909-ben első verseskötetével - *Levelek Iris Koszorújából* - az új magyar költészet első vonalába lép. Ezekben a korai versekben - egészen az első világháborúig - sok a szecessziós túldíszítés, nemegyszer fontosabb a forma, mint a

tartalom. A sokáig eldugott vidékeken tanárkodó költő a formák szépségében találta meg a magány ellen a vigaszt, de a szép formákban ki is fejezte a magányt, a társakra vágyódást, a mindenben kételkedő pesszimizmust.

Az induló Babits célkitűzése kettős:

1. Filozofikussá, bölcséleti érvényűvé tenni költészetét. Az induló Babitsnak még nincs kedvenc filozófusa vagy filozófiai korszaka (csak a második kötetben erősödik fel Bergson hatása), mivel a létezés egésze érdekli, szinte az egész filozófiatörténetre – a preszókritikusoktól a középkori bölcselőkön át, az angol empiristáktól Schopenhauer és Nietzsche keresztül Francis Jamesig és Bergsonig – kiterjed érdeklődése.
2. Poétikai szempontból Babits túl akar lépni a romantikus énlírára, melynek lehetőségét a XIX. század második fele, illetve a századforduló magyar költészete véglegesen kimerítette. A romantikus énlíra lényege, hogy a lírai én mint versszervező áll a költemény középpontjában, s áttétel nélkül, közvetlenül szólal meg. Babits többféle módon törekszik e vershelyzet megváltoztatására, illetve a lírai én kiiktatására.

A nyári vakációt Babits mindig utazással töltötte. 1909 és 1910 nyarán újra Itáliában járt, a következő évben pedig Dél-Franciaországon át Párizsba látogatott. 1911-ig Fogarason, majd 1911–1916 között több budapesti gimnáziumban tanított. Most már itt van a szellemi központban, társak, barátok között; elismerik költői nagyságát. Egyre nagyobb műfordítói munkát végez, belefog Dante Isteni színjátékának lefordításába (ez lett élete legnagyobb és legjelentékenyebb fordítói eredménye), hamarosan kiderül, hogy kitűnő kritikus és esszéíró. Szemléletében van sok konzervatív vonás is, de ez a kultúra eredményeinek őrzésére vonatkozik, és nem a politikára, még csak nem is a kultúrpolitikára. Szemben áll az akadémikus maradisággal, és érdeklődése lassanként a társadalmi kérdések felé is fordul. 1910-1911-ben jelentek meg Babits első irodalomtörténeti, irodalomkritikai munkái. 1911 áprilisában jelent meg második kötete, amelynek versei Henri Bergson és Nietzsche filozófiájának hatását mutatják. 1911-től a Nyugatnak is állandó munkatársa lett, Rákospalotáról járt be a Bristol kávéházba a szerkesztőségi ülésekre. 1913-ban jelent meg Dante fordításának, az Isteni színjátékának első része és ugyanez évben látott napvilágot első regénye *A gólyakalifa* (a Nyugat közölte folytatásokban), könyv alakban csak 1916-ban adták ki.

A háború kitörésének híre Babitsot Szekszárdon érte. A katonai szolgálat alól szív működési rendellenességek miatt felmentették. Az első világháború kitörése őt is a politika felé mozdítja: költészetében megszólal a harcos pacifista, az indulatos antimilitarista hangja. A békevágy klasszikus költeményeit írja a háború alatt. A világ és benső zaklatottságának kifejezésére az expresszionizmushoz közeledve – a korábban kedvelt klasszikus formákkal szakítva – műveit a formabontás, a prózaiság jellemzi. Az 1915-ben született *Játszottam a kezével* c. versét hazafiatlansággal és erkölcstelenséggel vádolták. Hecckampány indult a pacifista költő ellen. Babits ellen fegyelmet indítanak, minek következtében a hatalom felfüggeszti tanári állásából. 1916 januárjában jelent meg Babits harmadik kötete a *Recitativ* című. Ady ez alkalomból verssel üdvözölte a költőt. A háború után lelkesen fogadja 1918-ban a polgári forradalmat.

A polgári forradalom pedig egyetemi tanárnak nevezi ki. Az egyetemi katedrán éli át a tanácsköztársaság hónapjait is. De a szocialista forradalmat nem érti: jóindulatú idegenként szemléli a proletariátus küzdelmét. Az ellenforradalom mégis kommunista forradalmisággal vádolja. Megfosztják katedrájától, a nyugdíjat is megvonják tőle. Ettől kezdve csak az irodalomból él. Nyomatékosan elkülöníti magát a forradalomtól, de az ellenforradalomtól is. Ekkor alakítja ki azt a hírhedt elvét, hogy a művésznak "elefántcsonttorony"-ba kell vonulnia, és kívülről-felülről kell szemlélnie a világot.

Ebben az időben (1921-ben) nősül, felesége a Török Sophie néven író Tanner Ilona, költőnő. (A költő 1912-ig egy vaskos füzetbe jegyezte, ill. másolta minden versét; mivel Török Sophie, a felesége 1935-ben a füzet kemény fődélére ráfestette Carpaccio zenélő angyalát, a kéziratgyűjteményt Angyaloskönyv néven tartjuk számon.) Élete irodalommal-kultúrával telik. Versei, tanulmányai, műfordításai mellett egyre gyakrabban jelennek meg finoman költői novellái és a polgári élet hanyatlását ábrázoló, igen jó lélekrajzú, sivár világot tükröző regényei (a legjelentékenyebb ezek között a Halálfiak). Az ellenforradalmi kortól idegenkedő, de a forradalmaktól is elidegenedett polgári költészet most már benne látja a vezérét. Tekintélye nőtön-nő, és a hivatalos irodalom is békülni akar vele. A Kisfaludy Társaság is tagjává választja. Közben a műpártoló, dúsgazdag Baumgarten Ferenc

Ferdinánd végrendeletében vagyonának kamatait a magyar irodalomra hagyományozta, Babits Mihályt jelölve ki az alapítvány kurátorának, akinek döntő szava van, hogy évről évre kik kapják a Baumgarten-díjat. Ez a helyzet irodalompolitikai hatalmat adott a kezébe. S közben a Nyugatnak is ő lett a főszerkesztője. A Nyugat pedig akkor is a legnagyobb tekintélyű folyóirat volt, amikor alig néhány száz példányban jelent meg. A színvonalas irodalmi életben az számított írónak, akinek írásai megjelentek a Nyugatban, vagy megjelent könyvéről a Nyugat kritikai rovatában írtak.

Így lett Babits irodalmi diktátor.

Igyekezett szélesíteni a Nyugat gárdáját, szívesen adott helyet a fiataloknak, érdeklődve fordult a népi költők felé. Csak azoktól idegenkedett, akik a költészetben nyíltan politizáltak. József Attiláról kedve ellenére ismerte el, hogy milyen jelentékeny költő, de csak élete legvégén látta be, hogy az utánuk következőknek ő a főalakja. Hanem addig még sok év tanulsága formálta belátását. Jó ideig igyekezett Babits a Nyugatot semleges középben tartani jobb és bal között, nem látva át ennek a képtelenségét az egyre fasizálódó világban. Kassákék bal felől támadták, de a Babitsnál sokkal baloldalibb Móricz Zsigmond is kivált a Nyugattól. Jobb felől pedig, ha tudomásul is vették Babits költői nagyságát, ellenségesen néztek az egész Nyugatra.

Ilyenformán élete végső esztendeiben egyre elszigeteltebben állt az ellentétek között. Már maga sem hitt az elefántcsonttorony elméletében, és azt kezdte hirdetni, hogy a szellem emberének őrtoronyban kell állnia. Ez is azt jelentette, hogy a költő maradjon az események fölött, de figyelje, mi történik, és jelezze a veszélyt. A veszély pedig nagyon is itt volt már. És akkor a már egyre betegebb költő kilép a sokáig görcsösen őrzött toronyból, és hitet tesz. Élete végén megírta élete egyik legfőbb művét, a Jónás könyvét. A lírikus egy nagy jelképes elbeszélő költeménnyel zárta le pompás életművét. A Bibliából vett, groteszken tragikomikus költemény a prófétáról szól, aki el akar futni hivatása elől, de nem lehet: jön a cethal, és lenyeli, mire belátja tévedését, s amikor a cethal kihányja, mégis elmegy prófétának, majd rémülten látja, hogy nem úgy következnek az események, mint ahogy prófétálta. Megérti azonban, hogy élete árán is az igazságot, az emberségességet kell szolgálnia. Nem sokkal később, ötvennyolc éves korában, gégerákban halt meg 1941. augusztus 4-én.

Jónás könyve

Első rész

Mondta az Ur Jónásnak: »Kelj fel és menj
Ninivébe, kiálts a Város ellen!
Nagy ott a baj, megáradt a gonoszság:
szennyes hajjai szent lábamat mossák.«
Szólt, és fölkele Jónás, hogy szaladna,
de nem hová a Mennybeli akarta,
mivel rühellé a prófétaságot,
félte a várostól, sivatagba vágyott,
ahol magány és békesség övezze,
semhogy a feddett népség megkövezze.
Kerülvén azért Jáfó kikötőbe
hajóra szállott, mely elvinné őtet
Tarsis felé, s megadta a hajóbért,
futván az Urat, mint tolvaj a hóhért!

Az Ur azonban szerzett nagy szelet
és elbocsátá a tenger felett
s kelt a tengernek sok nagy tornya akkor
ingó és hulló kék hullámfalakból,
mintha egy uj Ninive kelne-hullna,
kelne s percenként összedőlné ujra.
Forgott a hajó, kettétört az árboc,
deszkaszál nem maradt hü deszkaszálhoz.

A görcs hajósok, eszüket veszítve,
minden terhet bedobtak már a vízbe,
s mig arcukba csapott a szörnyü sóslé,
kiki a maga istenét üvölté.
Jónás mindent kiadva, elcsigázva,
betámolygott a fedélközi házba,
le a lépcsőkön, a hajófenékre,
s ott zuhant bódult félálomba végre
guritván őt az ázott, rengő padlat.

S így lőn hogy a kormányos belebotlott,
a deszkákat vizsgálva, s rája szólt:
»Mi dolog ez, hé, te nagy alható?
Ki vagy te? Kelj föl, s kiálts a keserves
istenedhez, talán ő megkegyelmez!
Vagy istened sincs? Szólj! Miféle nemzet
szült? Nem te hoztad ránk a veszedelmet?
Mely város vall polgárának, büdös?
S e fene vizen át velünk mivégre jössz?

S ő monda néki: Zsidó vagyok én
s az Egek Istenétől futok én.
Mi közöm nékem a világ bünéhez?
Az én lelkem csak nyugodalmat éhez.
Az Isten gondja és nem az enyém:
senki bajáért nem felelek én.
Hagyjatok itt megbujni a fenéken!
Ha süllyedünk, jobb itt fulladni nékem.
De ha kitesztek még valahol élve,
tegyetek egy magányos erdőszélre,
hol makkon tengjek és keserű meggyen
békében, s az Isten is elfeledjen!«

De a kormányos dühhel csapta vissza:
»Mit fecsegsz itt erdőről össze-vissza?
Hol itt az erdő? És hová tegyünk ki?
Innen csak a tengerbe tehetünk ki!
Ki is teszünk, mert nem türöm hajómon
az ilyet akit mit tudom mi bün nyom.
Már biztos hogy te hoztál bajba minket:
magad mondod hogy Isten átka kerget.

Ha Isten üldöz, az ördög se véd meg.
Hé, emberek! Fogjátok és vigyétek
ezt a zsidót!« S már nyolc marok ragadta,
nehogy hajójuk süllyedjen miatta,
mert nehéz a kő, és nehéz az ólom,
de nehezebb kit titkos súlyu bűn nyom.

Jónás azonban jajgatott s nyögött
és meglóbálták a tenger fölött.
»Vigyázz - hó-rukk! Pusztuljon aki nem kell!«
S nagyot loccsant... s megcsöndesült a tenger,
mint egy hasas szörny mely megkapta étkét.
S már a hajósok térdencsuszva, kétrét
görbedve sirtak és hálákat adtak
könnyelmű áldozatokat fogadtak,
s a messzeségben föltűnt a szivárvány.

A viz simán gyűrűzött, mint a márvány.

Második rész

Az Ur pediglen készített vala
Jónásnak egy hatalmas cethalat
s elküldte tátott szájjal hogy benyelné,
halat s vizet vederszám nyelve mellé
minek sodrán fejjel előre, hosszant
Jónás simán s egészben úgy lecsusszant
gyomrába hogy fején egy árva haj
nem görbült, s ájultából csakhamar
fél-ébren pislogott ocsudva, kába
szemmel a lágy, vizes, halszagu éjszakába.

És így jutott a szörny-lét belsejébe
vak ringások eleven bölcsejébe,
és lakozék három nap, három éjjel
a cet hasában, hol éjfél a déllel
egyforma volt, s csupán a gondolatnak
égre-kigyózó lángjai gyulladtak,
mint fulladt mélyből pincetűz ha támad.
És könyörge Jónás az ő Urának
a halból, mondván: »Kiáltok Tehozzád,
hallj meg, Isten! Mélységből a magasság
felé kiáltok káromlok, könyörgök,
a koporsónak torkából üvöltök.

Mert dobtál vala engem a sötétbe
s tengered örvényébe vetteték be,
és körülvett a vizek veszedelme
és fű tekeredett az én fejemre,
bő hullámaid átnyargaltak rajtam,

és Egyetemed fenekébe hulltam
a világ alsó részeibe szállván,
ki fenn csücsültem vala koronáján!
Én aki Jónás voltam, ki vagyok már?
Ki titkaidat tudtam, mit tudok már?
Kényedre hány-vet hánykódó vized
s nyálkás hus-záraiba zárt a Cet.«

S lélekze Jónás, mivelhogy kifulladt,
sűrűn szíván kopoltyuját a Halnak,
mely csupa verdesés és lüktetés volt,
s a vízből-szűrt lélekzet mind kevés volt,
a roppant haltest lihegve-dobogva
szokatlan terhét ide-oda dobta
kinjában, míg Jónás émelyegve s étlen
tovább üvöltött a bűzös sötétben,
s vonitva, mint a farkas a veremben,
nyögött: »Bezároltattál, Uram, engem!
Sarak aljába, sötétségbe tettél,
ragyogó szemed elől elvettedél.
Mindazonáltal szemeim vak odva
nem szűnik nézni te szent templomodra.
Sóvár tekintetem nyilát kilöttem
s a feketeség meghasadt előttem.
Éber figyelmem erős lett a hitben:
akárhogy elrejtőzöl, látlak, Isten!
Rejteztem én is elüled, hiába!
Utánam jöttél tenger viharába.
Engedetlen szolgálodat meggyötörted,
magányos gőgöm szarvait letörted.
De mennél csúfabb mélybe hull le szolgálád,
annál világosabb előtte orcád.
Most már tudom hogy nincs mód futni tőled
s ki nem akar szenvedni, kétszer szenved.
De te se futhatsz, Isten, énelőlem,
Habár e halban sós hús lett belőlem!«

Ekkor nagyot ficázkodott a Cethal,
Jónás meg visszarugott dupla talppal.
S új fájdalom vett mindkettőn hatalmat:
a hal Jónásnak fáj, Jónás a halnak.

És monda Jónás: »Ki táncoltat engem?
Ki az aki nem hágy pusztulni csendben?
Besóztál görgő tengered savával
és csapkodsz, mintha játszanál csigával.
Mert megfogyatkozott bennem a lélek:
de az én Uram akará hogy éljek.
Ebének kíván engemet a Pásztor
és megszabadított a rothadástól.

Jössz már, Uram, jössz, záraim kizárod
s csahos szókkal futok zargatni nyájad.
Mert imádságom elhatott tehozzád
és végigjárta a Magasság hosszát.
Csapkodj hát, csapkodj, ostorozva bölcsen,
hogy amit megfogadtam, ne felejtsem,
mert aki éltét hazugságba veszti,
a boldogságtól magát elrekeszti.«

Igy szóla Jónás, s eljött a negyednap
és akkor az Ur parancsolt a halnak,
ki Jónást a szárazra kivetette,
vért, zsirt, epét okádva körülötte.

Harmadik rész

S mondta az Ur Jónásnak másodizben:
»Kelj föl és menj, mert én vagyok az Isten.
Menj, a nagy Ninivéig meg se állj,
s miként elédbbe irtam, prédikálj!«

S fölkele Jónás, menvén Ninivébe,
melynek három nap volt járó vidéke,
három nap taposhatta azt akárki
s kanyargós utcáiból nem talált ki.

Menvén hát Jónás, első nap kiére
egy sátrakkal telt, csillagforma térre
s az árusok közt akik vad szakállát
és lotykos, rongyos, ragadós ruháját,
ahol helyet vön, kórusban nevettek,
kiáltott, mint az Ur meghagyta, ekként:

»Halld az Egek Urának Istenének
kemény szózatját, nagy Ninive, térj meg,
vagy kénkövekkel ég föl ez a város
s föld alá süllyed, negyven napra mához!«

Igy szólott Jónás, s szeme vérbeforgott,
kimarjult arcán veritéke csorgott,
de az árusok csak tovább nevettek,
alkudtak, csaltak, pöröltek vagy ettek
s Jónás elszelelt búsan és riadtan
az áporodott olaj- s dinnyeszagban.

Másod estére másik térre ére,
a színészek és mimesek terére,
kik a homokon illegve kigyóztak
s szemérem nélkül a nép előtt csokolóztak.
Ott Jónás a magas ülés-sorok csucsára

hágván, olyat bődült bozontos szája,
hogy azt hitték, a színre bika lép.
Mohón hökkenve némult el a nép,
mig Jónásból az Ur imígyen dörgött:
»Rettegj, Ninive, s tarts bünbánva böjtöt!
Haminckilencszer megy le még a nap,
s Ninive napja lángba, vérbe kap!«

S az asszonyok körébe gyültek akkor
s kísérték Jónást bolondos csapattal.
Hozzá simultak, halbüzét szagolták
és mord lelkét merengve szimatolták.

Igy ért, az asszonyoktól közrevéve,
harmadnap a királyi ház elébe.
Ott már tudták és várták és bevitték
egy nagy terembe, hol arany teríték
mellett heverték a Hatalmasok,
nyüzsgvén köröttük szép rabszolga sok,
és meztelen táncoltak ott a szolgálak
vagy karddal egymást ölték, kaszabolták
játéku. Jónást meg egy cifra oszlop
tetejébe tették hogy szónokoljon
és jövendölje végét a világnak.

És Jónás akkor egy iszonyu átkot
kiáltva a királyra s udvarára
s az asszonyokra és a palotára
s a színészekre és a mimesekre
s az árusokra és a mivesekre
s az egész Ninivére mindenestül,
leugrott, és az örökön keresztül
kitört, s a termen át, s a szoborerdőn,
csarnokon, folyosókon és a kerten,
tavat megúszva, rácsokon lekúszva,
s a vízvezeték-csatornán lecsúszva,
utcán és bástyán, falmentén szaladva
rohant ki Ninivéből a szabadba,
egyetlen látomással dult szívében:
hogy kő kövön nem marad Ninivében.

És méne a pusztába, hol a sáskák
a gyér fű szomjas zöldjét mind levásták,
hol aki a forró homokra lépett
jó saru nélkül, a talpa megégett:
ott megfogadta, harmincnyolc napig
böjtölve s imádkozva ott lakik
s nem mozdul, mignem messze kénköves
lángoktól lenne lenn az ég veres
s hallanék hogy a föld egyszerre szörnyet

dördül, s a nagy vár tornyai ledőlnek
s úgy elpusztul minden ninivei,
maga és apja s anyja, fiai
s lányai, huga-öccse, néne-bátyja,
mint hajdan a Jeroboám családja.

S azontul, harmincnyolcból visszamenve,
a napokat számlálja vala rendre,
kiáltozván az Urhoz: »Halld, Hatalmas!
Hires Bosszuálló, szavamra hallgass!

Elküldtél engem, férgekhez a férget,
kik ellenedre s fricskád nélkül éltek.
Én inkább ültem volna itt a pusztán,
sorvadva, mint ma, gyökéren és sáskán
De böjt s jámborság néked mint a pélva,
mert vétkesek közt cinkos aki néma.
Atyjafiáért számot ad a testvér:
nincs mód nem menni ahova te küldtél.
Csakhogy a gonosz fittyet hány a jóra.
Lám, megcsufoltak, Egek Alkotója!
Szolgádat pellengérré állították,
mert gyöngé fegyver szózat és igazság.
Nincs is itt haszna szépszónak s imának,
csak harcnak és a hatalom nyilának.
Én Jónás, ki csak a Békét szerettem,
harc és pusztulás prófétája lettem.
Harcoldj velük hát, Uram, sujtsd le őket!
Irtsd ki a korcs fajt s gonosz nemzedéket,
mert nem lesz addig igazság, se béke,
mig gőgös Ninive lángja nem csap az égre.«

S elmúlt egy hét, és kettő, három, négy, öt,
és már a harmincnyolcadik nap eljött.
Jött a reggel és a dél és az este:
Jónás egész nap az ég alját leste.
S már a láthatár elmerült az éjben,
s egy árva ház sem égett Ninivében.

Negyedik rész

Mert látá az Ur, hogy ott egyik-másik
szivben még Jónás szava kicsirázik
mint a jó mag ha termőföldre hullott,
s pislog mint a tűz mely titkon kigyulladt.
S gondolta: »Van időm, én várhatok.
Előttem szolgálaim, a századok,
fujják szikrámat, mig láng lesz belőle;
bár Jónás ezt már nem látja, a dőre.

Jónás majd elmegy, de helyette jó más,«
igy gondolá az Ur; csak ezt nem tudta Jónás,

s azért felette megharaguvék,
és mondta: »Mikor ide kijövék,
s azóta napról-napra s egyre többen
jöttek a városból kérdezni tőlem,
kicsit gunyolva, kicsit félve-bánva,
hány nap van hátra még? S én számról-számra
közlém pontossan. S most szégyenben hagytál!

Hazudtam én, és hazudott a naptár.
És hazudott az Isten! Ezt akartad?
Bűnbánók jószándékát megzavartad.
Hiszen tudhattam! Kellett volna tudni!
Azért vágytam hajón Tarsisba futni...
Mert te vagy aki fordít rosszat jóra,
minden gonosznak elváltoztatója.
De már az én lelkem vedd vissza tőlem,
mert jobb nekem meghalnom hogysesm élnem.«

Tudnivaló pedig itt hogy kimenve,
a városból Jónás, ül vala szembe,
a város ellenébe, napkeletnek,
árnyékban, mert egy nagylevelű tőknek
indái ott fölfutva egy kiszáradt,
hőségtől sujtott fára olyan árnyat
tartottak, ernyőt eltikkadt fejére,
hogy azalól leshetett Ninivére,
fátylában a nagy fények fonta ködnek.
S örüle Jónás módfelett a tőknek.

Aztán egy reggel, hajnaltájra, szerzett
a nagy Uristen egy kicsinyke férget,
mely a tőknek tövét megrágta volna
és tette hogy indája lekonyulna,
levele megpörögve kunkorodna
s az egész tők elaszva szomorodna.

Oly vékonyá fonnyadt, amely nagyra felnőtt:
nem tartott többet sem árnyat sem ernyőt.

S akkor az Isten szerze meleget
s napkeleti száraztó szeleket
s lón hogy a nap hévsége megsütötte
Jónás fejét, és megcsapván, felette
bágyadttá szédítette, ughogy immár
ugy érzé, minden körülötte himbál,
mintha megint a hajón volna; gyomra
kavargott, és gyötrőn égette szomja

s ezt nyögte csak: »Lelkem vedd vissza, kérlek,
mert jobb már hogy meghaljak, semhogy éljek.«

S monda az Ur Jónásnak: »Lásd, valóban
méltán busulsz s vádolsz-e haragodban
a széleslombu, kövér tök miatt,
hogy hüs árnya fejedről elapadt?«

S felelt, kitörvén Jónásból a méreg:
»Méltán haragszom azért, migcsak élek!«

És monda akkor az Isten: »Te szánod
a tököt amely egy éjszaka támadt
s egy másik éjszaka elhervadt;
amelyért kezed nem munkálkodott;
amelyet nem ápoltál, nem neveltél,
lombja alatt csak lustán elhevertél.

És én ne szánjam Ninivét, amely
évszázak folytán épült vala fel?
melynek tornyai vetekedve kelnek?
mely mint egy győztes harci tábor terjed
a sivatagban, és utcái mint
képeskönyv amit a történet irt,
nyilnak elém? Ne szánjam Ninivének
ormát mely lépcsőt emel a jövőnek?
A várost amely mint egy fáklya égett
nagy korszakokon át, és nemzedékek
éltek fényénél, s nem birt meg vele
a sivatagnak annyi vad szele?
Melyben lakott sok százszor ezer ember
s rakta fészket munkálva türelemmel:
ő sem tudta, és ki választja széllyel,
mit rakott jobb-, s mit rakott balkezével?

Bizd azt reám, majd szétválasztom én.
A szó tiéd, a fegyver az enyém.
Te csak prédikálj, Jónás, én cselekszem.
Ninive nem él örökké. A tök sem,
s Jónás sem. Eljön az ideje még,
születni fognak újabb Ninivék
és jönnek új Jónások, mint e töknek
magvaiból új indák cseperednek,
s negyven nap, negyven év, vagy ezer-annyi,
az én szájamban ugyanazt jelenti.«

Igy szólt az Ur, és Jónás hallgatott.
A nap az égen lassan ballagott.
Messze lépcsős tornyai Ninivének
a hőtől ringatva emelkedének.

A szörnyü város mint zihálva roppant eleven állat, nyult el a homokban.

Jónás imája

Hozzám már hütlen lettek a szavak,
vagy én lettem mint túláradt patak
oly tétova céltalan parttalan
s úgy hordom régi sok hiú szavam
mint a tévelygő ár az elszakadt
sövényt jelző karókat gátakat.
Óh bár adna a Gazda patakom
sodrának medret, biztos útakon
vinni tenger felé, bár verseim
csücskére Tőle volna szabva rim
előre kész, s mely itt áll polcomon,
szent Bibliája lenne verstanom,
hogy ki mint Jónás, rest szolgája, hajdan
bujkálva, később mint Jónás a Halban
leszálltam a kinoknak eleven
süket és forró sötétjébe, nem
három napra, de három óra, három
évre vagy évszázadra, megtaláljam,
mielőtt egy mégvakabb és örök
Cethal szájában végkép eltűnök,
a régi hangot s, szavaim hibátlan
hadsorba állván, mint Ő sugja, bátran
szólhassak s mint rossz gégémbe telik
és ne fáradjak bele estelig
vagy mig az égi és ninivei hatalmak
engedik hogy beszéljek s meg ne haljak.

Jónás könyve a Bibliából:

Jónás szembeszegül az isteni paranccsal

¹Az Úr szótát intézett Jónáshoz, Amittai fiához: ²"Kelj útra, menj el Ninivébe, a nagy városba! Hirdesd neki, hogy gonoszsága színem elé jutott." ³Jónás el is indult, de azért, hogy Tarsisba meneküljön az Úr színe elől. Lement Jaffába, és talált is egy hajót, amely Tarsisba készült. Megfizette az útiköltséget, és beszállt, hogy elmenjen velük Tarsisba az Úr színe elől. ⁴Az Úr azonban nagy szelet támasztott a tengeren. Hatalmas vihar támadt a tengeren. A hajó már-már összeúzódot. ⁵A hajósok megrémültek, és isteneikhez imádkoztak. A hajó rakományát mind a tengerbe dobálták, csak hogy könnyítsenek rajta. Jónás lement a hajó aljába, és mélyen elaludt. ⁶A hajóskapitány megszólította: "Miért alszol? Kelj fel, és imádkozz Istenhez! Talán megemlékezik rólunk, s nem kell elvesznünk!" ⁷Majd így szóltak egymáshoz: "Vessünk sorsot, hogy megtudjuk, ki miatt ért bennünket ez a veszedelem!" Sorsot vetettek, és a sors Jónásra esett. ⁸Erre megkérdezték tőle: "Kérünk, mondd el nekünk,

miért tört ránk ez a szerencsétlenség? Mi a foglalkozásod, honnan jöttél, hol a hazád, melyik néphez tartozol?"⁹ Így felelt: "Héber vagyok, az Urat, az egek Istenét tisztetem, aki a tengert és a földet teremtette."¹⁰ Nagy félelem fogta el az embereket. Megkérdezték tőle: "Miért tetted ezt?" Az emberek ugyanis megtudták, hogy az Úr színe előtt menekül, mert elbeszélte nekik.¹¹ Aztán megkérdezték tőle: "Mit tegyünk veled, hogy a tenger lecsendesedjék?" Mert a tenger még mindig zúgott és háborgott.¹² Azt felelte nekik: "Fogjatok meg, és vessetek a tengerbe, akkor lecsendesedik a tenger. Tudom ugyanis, hogy miattam tört rátok ez a hatalmas vihar."¹³ A férfiak evezni próbáltak, hogy visszatérjenek a szárazföldre, de nem sikerült, mert a tenger zúgott és háborgott.¹⁴ Erre az Úrhoz kiáltottak: "Kérünk, Urunk, ne vesszünk el e miatt az ember miatt! Ne szálljon ránk igaz ember vére! Hisz te vagy az Úr, aki úgy tettél, amint neked tetszett!"¹⁵ Aztán megfogták Jónást, és a tengerbe vetették. A tengernek azonnal megszűnt a háborgása.¹⁶ Az embereket elfogta az Úrtól való félelem. Áldozatot mutattak be az Úrnak, fogadalmi ajándékokat szenteltek neki.

Jónás megmenekül

¹Az Úr odarendelt egy nagy halat, hogy nyelje el Jónást. Jónás három nap és három éjjel a hal gyomrában volt.² A hal gyomrában Jónás így imádkozott az Úrhoz:³ Szorongattatásomban az Úrhoz folyamodtam, és ő meghallgatott; az alvilág gyomrából kiáltottam, és ő meghallotta hangomat.⁴ A mélybe vetettél, a tenger mélyére, körülvett az áradat; örvényeid és hullámaid összecsaptak fölöttem.⁵ Így szoltam: Elvetettél színed előtt. Bárcsak meglátnám még szent templomodat!⁶ A vizek torkomig hatoltak, körülvett a mélység, hínár borítja fejemet⁷ a hegyek tövében. Leszálltam a föld alatti országba, a régmúlt idők népei közé, de kimentetted a pusztulásból életemet, Uram, én Istenem!⁸ Amikor elcsüggedt a lelkem, az Úrra emlékeztem, és imám eljutott színed elé, szent templomba.⁹ Akik mihaszna (bálványokat) szolgálnak, elfordulnak az irgalmasságtól.¹⁰ Én azonban a dicséret szavát mutatom be neked áldozatul; teljesítem, amit fogadtam, mert az Úrtól jön a szabadulás.¹¹ Az Úr szólt a halnak, és az kivetette Jónást a szárazra.

Ninive megtér és bocsánatot nyer

¹Az Úr másodszor is szólt Jónáshoz:² "Kelj fel, menj el Ninivébe, a nagy városba, és hirdesd azt, amit majd mondok neked!"³ Jónás fölkelt és elment Ninivébe az Úr parancsa szerint. Ninive nagy város volt, három napba telt, míg az ember végigment rajta.⁴ Jónás bement a városba, egynapi járásnyira, és hirdetni kezdte: "Még negyven nap, és Ninive elpusztul!"⁵ Ninive lakói hittek az Istennek. Böjtöt hirdettek, nagyok és kicsik egyaránt zsákruhát öltöttek.⁶ Amikor a szózat eljutott Ninive királyához, ő is leszállt trónjáról, levetette palástját, és zsákruhába öltözve hamuba ült.⁷ Aztán a király és a főemberek parancsára kihirdették és elrendelték Ninivében: "Ember és állat, ökör és juh semmit se egyék, ne legeljen, és vizet se igyék."⁸ Öltsön zsákruhát ember és állat, és harsány hangon könyörögjön az Istenhez. Mindenki hagyja el gonosz útjait és a rosszat, amit a keze végbevitt.⁹ Ki tudja, hátha irgalmas lesz és újra megbocsát az Isten, lecsillapul izzó haragja, és nem kell elvesznünk!"¹⁰ Amikor Isten látta, hogy letérnek gonosz útjaikról, megbánta a rosszat, amivel fenyegette őket, és nem tette meg.

A próféta panasza és Isten válasza

¹Jónáson nagy szomorúság vett erőt, és haragra gerjedt. ²Így imádkozott az Úrhoz: "Ó Uram, vajon nem megmondtam-e ezt már akkor, amikor még otthon voltam? Azért akartam Tarsisba menekülni, mert tudtam, hogy jóságos és irgalmas Isten vagy, türelmes és könyörületes, aki megbánja a rosszat. ³Most azonban vedd el tőlem az életemet, mert jobb nekem a halál, mint az élet." ⁴Az Úr így felelt: "Azt hiszed, jogos a haragod?" ⁵Jónás kiment a városból, és leült a várostól keletre. Csinált magának egy sátort, és annak árnyékában ülve figyelte, hogy mi fog történni a várossal. ⁶Az Úr parancsára egy ricinusbokor nőtt Jónás fölé, árnyékot vetett a feje fölé, és megvédte a rosszuléttől. Jónás nagyon megörült a ricinusnak. ⁷Másnap hajnalban azonban az Úr egy férget rendelt oda. A féreg megrágta a ricinust, úgyhogy kiszáradt. ⁸Amikor aztán fölkel a nap, az Úr forró keleti szelet támasztott, s a nap is hevesen tűzött Jónásra. Olyan rosszul lett, hogy a halált kívánta magának: "Jobb nekem a halál, mint az élet!" ⁹Ekkor az Isten így szólt Jónáshoz: "Azt hiszed, jogos a haragod a ricinusbokor miatt?" Azt felelte: "Igen, jogosan haragszom, egészen a halálig!" ¹⁰Erre az Úr azt mondta: "Bánkódsz emiatt a ricinus miatt, jóllehet nem is gondoztad és nem is neveltetted. Az egyik éjjel felnőtt, a másik éjjel elpusztult. ¹¹Hát akkor én ne irgalmazzak Ninivének, a nagy városnak, amelyben több mint százhuszezer olyan ember van, aki még nem tud különbséget tenni a jobb és a bal keze között, és igen sok állat?"

Messze... Messze...

Spanyolhon. Tarka hímű rét.
Tört árnyat nyujt a minarét.
Bús donna barna balkonon
mereng a bíbor alkonyon.

Olaszhon. Göndör fellegek,
Sötét ég lanyhul fülleteg.
Szökőkut víze fölbuzog.
Tört márvány, fáradt mirtuszok.

Göröghon. Szirtek, régi rom,
ködöt pipáló bús orom.
A lég sűrű, a föld kopár.
Nyáj, pásztorok, fenyő, gyopár.

Svájc. Zerge, bércek, szédület.
Sikló. Major felhők felett.
Sötétzöld völgyek, jégmező:
harapni friss a levegő.

Némethon. Város, régi ház:
emeletes tető, faváz.
Cégérek, kancsók, ó kutak,
hizott polgárok, szűk utak.

Frankhon. Vidám, könnyelmű nép.
Mennyi kirakat, mennyi kép!
Mekkora nyüzsgés, mennyi hang:
masina, csengő, kürt, harang.

Angolhon. Hidak és ködök.
Sok kormos kémény füstölög.
Kastélyok, parkok, labdatér,
mért legelőkön nyáj kövér.

Svédhon. Csipkézve hull a fjord.
sötétkék vízbe durva folt.
Nagy fák és kristálytengerek,
nagyarcu szóke emberek.

Ó mennyi város, mennyi nép,
Ó mennyi messze szép vidék!
Rabsorsom milyen mostoha,
hogymind nem láthatom soha!

Arany Jánoshoz

(Egy megzavart verselő a XX. században)

Hunyt mesterünk! tehozzád száll az ének:
ládd léha gáncsok lantom elborítják
s mint gyermek hogyha idegenbe szidják
édes apjához panaszkodni tér meg:

úgy hozzád én. E nemzedék szemének
gyenge e láng, bár új olajak szitják:
cintányérral mulatnak már a szittyák
s rejtett kincset sejteni rá nem érnek.

S kiáltanak: Nincs benne tűz, sem érzés!
nem takart seb kell, inkább festett vérzés!
és jönnek az új lantosok sereggel,

sebes szavakkal és hangos sebekkel:
egy sem tudja mit mond, de szóra bátor,
magát mutatni hősi gladiátor.

Játszottam a kezével

Még most is látom a kezét
hogy ágazott az ujja szét,
oly szeliden, mint ágtól ág
vagy halkán elvél öt barát,
kik váltan is segítgetik
egymást egy messze életig.

Még egyre látom csöpp kezét:
úgy dolgozott mint csöppke gép
a hímzőtüvel vánkosán:
tündérfogócska - igazán -
s hogy gyenge ujját meg ne szúrja,
arany gyüszt viselt az ujja.

Ó álmodom már csöpp kezét
kerek a halma, völgye szép:
a völgye selyem, halma bársony:
ó gyönyörű táj! ó csodás hon!
Ott jártak szomjas ajkaim:
arany homokon beduin!

Nem vágy, nem álom, hanem emlék:
jaj milyen rég volt az a *nemrég!*
Tíz gyenge ága nyult felém
és én izenkint tördelém:
ó arany ágnak arany íze,
arany fa arany ízű méze!

Hát a köröm, a kis köröm!
Mennyi szépség, mily öröm:
üveges kép selyemkeretbe,
melyre a hajnal van lefestve
vagy piros ablak méla esten
vagy rózsárc egy gyenge testen.

Mert tündértest a pici kéz
mely rózsás-meztelen igéz
s a hely hol összeömlik ága
mint csöpp csipő hajlása, drága
vagy ujja láb és íze térd
s akkor hogy arca hol? ne kérdd

mert tündértest a kicsi kéz
mely arca nélkül is egész.
Még egyre álmodom vele:
ó hogy oly messze közele
s hogy minden e világon itt
furcsa szirtekbe ütközik!

Csak egyszer lenne még enyém
s kedvemre csókkal önteném
szívesen hálnék azután
nagyobb örömmel ontanám
kis ujjáért a csobogó vért,
mint száz királyért, lobogóért!

Illusztrációk mindenféle könyvekhez

1. Világhistória.

Egy római, kilépve Liviusból,
nagy, méltóságos, szónokló alak,
vas ércből látszik és nem lanyha husból
előttem lassú léptekkel halad.

Parancsot oszt; s a vértanúk a guzsból
jajgatnak, mint a téli madarak.
Én térdelek; s szól a pribék: »Ne guzsgolj!«
S int kínom, pálmám és az égi lak.

De jaj! nem merek a kínpadra hágni
kész inkább Divus Augustust imádni
és eskümért már jön a botos augur.

Egy kört csinál: *Procul este profani!*
S míg morganak unalmas babonái
ó, holt Athén! neved szívembe jajdul.

2. Detektívregény

Egy mozipark, egy pompás mozipark
fenyvek, veranda és az éji fény,
mely elsikamlík a lépcsők kövén;
egy rács, amelyet markol durva mark:

a betörőé; hág a durva sark
nyomát a fehér kőre letevén;
egy rándulás - és feltűnik a vén
fej: szántott homlok, vad szem, görcsös ajk...

Egy mozipark, egy pompás mozipark.
Benn a villában a kisasszony alszik
és szerteszéjjel szunnyad annyi rét.

Csodás nyugalma éjjel. És a halk,
sík vászonégen végig szinte halszik
a tücsök, hogy bezengi a cserét.

3. Régi magyar irodalom.

Ihol ama híres gróf Listius László
írtam krónikámat, magyarokért gyászló,
ritmusban a gaz tar vérpatakot gázló,
fegyver, hadieszköz, címerek és zászló.

Haj mit ér az fegyver? haj mit ér az virtus?
Plutó országában elhallgat az ritmus.
Egy igaz dicsőség, melyet szerze Krisztus
ragyog örökkéig, égi amethystus.

Későn ugyan bántam, ugyan megsirattam,
hogy a Krisztus igaz utait elhagytam.
Hóhér fene marka fenyeget most engem.

Hóhér bárdja küldi Isten elé lelke:
az leszen bírása, akinek adósa. -
Könyörögj érettem lybanoni rózsa!

4. Modern vázlat

B. M. verskötetéhez.

Egy furcsa vidéken bolygok
és lengetem árva sarlóm
hol minden epedve boldog
a nagy nők hevernek a tarlón.
Ezek a nők nem is élnek,
e madarak sohse szállnak,
e szél csak szele a szélnek,
ez árny csak árnya az árnyak.

Egy furcsa vidéken élek,
amelynek a hold a napja,
amelynek teste a lélek
és lege a semmi habja.
Folyóvize léghabáram,
puha földje álompárna,
amelynek élete álom,
s maga a halál az álma.

Ezen a furcsa vidéken
csöndnek hívják a szerelmet
felhők hevernek az égen
a mezőn nők, nők hevernek,
lelked puha csókkal hintik
testedbe halkan omolnak,
mély, mély ölük neve: mindig,
sötét ajkuk neve: holnap.

5. Nyugalmas téli kép.

Életem margójáról.

Olyan csöndes előkelő utcák,
annyi kedves, nemes villaház:
itt a hintót még paripák húzzák
itt a pénzes nyugalom tanyáz
itt az úri elvonult családok
bubusgatják gyermekeiket
ha a várost tengernek mondjátok
ez egy békés árnyas kis sziget.
Tél van most. A hófehér falombok
ciframintás stukkatur plafon
udvarokban hófehér galambok
ugrálnak a hófehér havon.

Vaskapukon zuzmarával mintáz
a finom fagy - efemér relif
fenn az égen pelyhes dunnán hintáz
egy fehérbundájú friss, naiv
tizenkétesztendő gyermekangyal
dunna közül néha lekacsint
(szeme huncut, félig húnyt és kancsal)
s a csöppke kis leánynak leint
kit az utcán, kapu előtt, gondos
melegen felöltöztetve lát
zsinoron vezetni egy bozontos
hosszúsőrü nagy fehér kutyát.

6. Ligeti részlet

Csavargók csavarogva ketten
a fákat nézik a ligetben.

S búsan az egyik mondja: »Pajtás,
az én életem sárga hajtás.«

S a másik szól: »Hordtam a zsákot
és minden zsák nyakamra hágott.«

Csavargók csavarogva ketten
hintókat látnak a ligetben.

S búsan az egyik mondja: »Pajtás
az én életem lassu hajtás.«

S a másik szól: »Hordtam a zsákot
ki könnyü volt, előmbe vágott.«

Csavargók csavarogva ketten
lányokat lesnek a ligetben.

S búsan az egyik mondja: »Pajtás
az én életem rossz ohajtás.«

S a másik szól: »Hordtam a zsákot
mért is szeretem e világot?«

7. Utolsó kép.

Nézd! Áll valami óriási bál
egy táncos örvény szíveket cibál.

Illatos felhők nyúlnak szerteszét:
bugyborgó zene, csiklandó beszéd.

A nagy zajtól hunyorgnak fény szemek,
sugarak pántlikái rengenek.

S a nagy fénytől mint ázott angyalok,
vakulnak és fakulnak a dalok.

Tenger a fény itt és a zene szél
s a vidám világ vihar és veszély.

Ady Endrének

1911.

E rég elavult verset, melyet kedvetlen órában az ismeretlen
Adynak írtam: ajánlom ma a bajtársnak és a jóbarátnak.

1.

Hajdan mint bajnok társa mellett,
melletted mentem harc elé:
neked egyfelé győzni kellett,
nekem harcolni kétfelé.

Győztél; s a harc új harcot ellett,
visszaját üntig meglelé,
s harccal a szívem úgy betellett:
alélva kérdem: több jön-é?

Ó te rég ismert ismeretlen,
ki mellé csúful emlegettek,
kinek nem tudtam lenni társa,

de egy anyánk volt: Magyarország:

Mégis vérek vagyunk mi ketten,
bár ellentétek, együtt eggyek,
harcom a harcod folytatása,
s testvérül szólok íme hozzád:

2.

Kit nem értek, kit sohse láttam,
ki mellé csúful emlegettek,
ki vagy, bár nem szeretsz, barátom,

jobb mind sokan, akik szerettek;
halld, már a hangom alig hallszik,
mint lámpa, melyet elfeledtek,

egyedül és lassan kialszik,
s a koncert egy hanggal fakóbb,
s egy szinnel némább lesz a rajz itt,

hol együtt voltunk hallhatók:
megint álomba hull Magyarhon?
szólnak már titkos altatók.

Még egyedül te állsz a parton,
éjig a bukó napba nézve,
s hogy jó mögötted, nő az alkony

hátad mögött, nem veszed észre:
Ébresztő, ébredj! Vagy kivárod,
mig a hazug hold megigézne?

Neked kell mindent megcsinálnod,
azt is ám amit én akartam:
te kiállod! (Én már kiállok.)

Én már elhallgatok zavartan.
Nem értek hangos lenni. Téged
meghallanak. (Én már meghaltam.)

És kincsemet hagyom tenéked:
elődöm voltál, légy utódom:
az üszköt, ami bennem égett,

máglyádra vetve, elhuzódom.

3.

Nem! amit mondtam, fájdalom volt,

Nem! nem! bűn volt, amit beszéltem,
mikor a szívem arra gondolt,

hogy szálljon el dalom a szélben:
amit zengtem, örökre zengtem,
és nem halhatok meg, ha éltem.

Nem értek néma lenni. Nem, nem!
S szavam pelyhét nem vethetem
idegen ajk sodrába. Ennen

törvényem lenni végzetem...

s míg képet oltáromra vágni,
avagy szinnel igézni bírok

idegen kép nem fogja látni
hajolását acél nyakamnak,
s csak oly istent fogok imádni,

akit én alkotok magamnak.

Húsvét előtt

S ha kiszakad ajkam, akkor is,
e vad, vad március évadán,
izgatva belül az izgatott
fákkal, a harci márciusi
inni való
sós, vérizü széltől részegen,
a felleg alatt,
sodrában a szörnyü malomnak:

ha szétszakad ajkam, akkor is,
ha vérbe lábbad a dallal és
magam sem hallva a nagy Malom
zúgásán át, dalomnak izét
a kinnak izén
tudnám csak érezni, akkor is
mennyi a vér! -
szakadjon a véres ének!

Van most dícsérni hősöket, Istenem!
van óriások vak diadalmait
zengeni, gépeket, ádáz
munkára húlni borogatott

ágyúk izzó torkait:
de nem győzelmi ének az énekem,
ércfalpaít a típró diadalnak
nem tisztelem én,
sem az önkény pokoli malmát:

mert rejtek élet száz szele, március
friss vérizgalma nem türi géphalált
zengeni, malmokat; inkább
szerelmet, embert, életeket,
meg nem alvadt fűrgé vért:
s ha ajkam ronggyá szétszakad, akkor is
ez inni való sós vérizü szélben,
a felleg alatt,
sodrában a szörnyü Malomnak,

mely trónokat őrl, nemzeteket,
százados korlátokat
roppantva tör szét, érczabolát,
multak acél hiteit,
s lélekkal a testet, dupla halál
vércafatává
morzsolva a szűz Hold arcába köpi
s egy nemzedéket egy kerék-
forgása lejárát:

én mégsem a gépet énekelem
márciusba, most mikor
a levegőn, a szél erején
érezni nedves izét
vérünk nedvének, drága magyar
vér italának:
nekem mikor ittam e sós levegőt,
kisebzett szájam és a szók
most fájnak e szájnak:

de ha szétszakad ajkam, akkor is,
magyar dal március évadán,
szélnek tör a véres ének!
Én nem a győztest énekelem,
nem a nép-gépet, a vak hőst,
kinek minden lépése halál,
tekintetétől ájul a szó,
kéznyomása szolgaság,
hanem azt, aki lesz, akárki,

ki először mondja ki azt a szót,
ki először el meri mondani,
kiáltani, bátor, bátor,
azt a varázsszót, százezrek

várta, lélekzetadó, szent,
embermegváltó, visszaadó,
nemzetmegmentő, kapunyitó,
szabadító drága szót,
hogy elég! hogy elég! elég volt!

hogy béke! béke!
béke! béke már!
Legyen vége már!
Aki alszik, aludjon,
aki él az éljen,
a szegény hős pihenjen,
szegény nép reméljen.
Szóljanak a harangok,
szóljon allelujja!
mire jön új március,
viruljunk ki újra!
egyik rész a munkára,
másik temetésre
adjon Isten bort, buzát,
bort a feledésre!

Ó, béke! béke!
legyen béke már!
Legyen vége már!

Aki halott, megbocsát,
ragyog az ég sátra.
Testvérek, ha túl leszünk,
sohse nézünk hátra!
Ki a bűnös, ne kérdjük,
ültessünk virágot,
szeressük és megértsük
az egész világot:
egyik rész a munkára,
másik temetésre:
adjon Isten bort, buzát,
bort a feledésre!

Jókai

Úgy emlegetünk, mint a nagyapát:
fehér szakáll, jóságos szem... s amint
kivetted a pipát fogad közül
s ajkesucsorítva s arcod trombitások
tréfás módján dagasztva - óh öreg
gyermek! - fujtál a könnyű levegőbe
egy pelyhet... Árkon, bokron, vízen át,

a fák fölött, a ház fölött, magassan,
símán a kék szép síma levegőben
szállt a pehely... s e pehely volt a lelkünk!

*

Lenn apró hangyák másztak lassan, únt
rögök fölött; és minden rög nekik
hegy volt, és minden kavics szikla volt.
Óh jaj, egy esőcseppbe belefultak!
Óh jaj, mennyi vesződés és veszély
rágta és nyelte egyre terhes útjuk
kanyargó vonalát, míg megszegett
egymás után... De könnyü diadallal
szállt fönn, símán a síma levegőben
az elröpített pehely... ami lelkünk!

*

...Nézd, nézd, mivé lett a szegény pehely!
Nézd, földre hulltunk, ajkad messze már!
S jött a viharok vízömlése, jött
a sár, jöttek a tipró talpak - óh nézd!
mászni se tudunk, mint a hangya! Jaj!
Magyarország! Hol van II. Árpád,
jövő század regénye s álmaink? -
Te oly helyütt élsz, mely örökre védett
minden vihartól - és kinek az ajka
röpít el még?... Tiprott pehely a lelkünk!

1925

Széchenyi

Szegény, lankadt lelkek, hova, hova csúszunk?
Csak lefelé csúszunk, föl már sohse kúszunk
új idők árjával tehetetlen úszunk,
régipartjainktól aggódva bucsúszunk.

Régi nagy ujítónk, más ujító voltál
harcod áldozat volt és eszményed oltár,
eveződ viz ellen, ajakadon zsoltár
tártál új csatornát, hogy folyjon a holt ár.

Hogy ne legyen posvány Magyarország földje,
munkával vidúljon mezeinek zöldje,
boldog legyen népe, áldott hegye-völgye.

Nem lenne-e jobb még a Pruth és Szeret közt,
mint sárban evezni tél és kikelet közt,
tehetetlen korcs nép Nyugat és Kelet közt?

1909-1910

Dante

(Szekszárd, 1921.)

1.

Egeit az Ember, e vándor állat,
az évek nyári nappalára s téli
éjére fülledt üngökként cseréli
s nyugalmat nyugalomban nem találhat.

S nem boldog, ha nem pólyázhatja pállott
életét friss legek selymébe; déli
édeneit, mint otthonát, kiéli;
de visszatér megint, s a régi tájat,

mint régi kedvest, új szépségben éri.
Igy én is, amint visszatérek egyre
anyaföldemre - ama drága Hidra,

melyen át percem az Örököt éri,
amelyből jöttem: az otthoni hegyre:
úgy térek vissza, Dante, tájaidra!

2.

Mert énnekem, jaj, a Pokol is otthon
s jól ismerem a Tisztulás hegyének
fájó lépcsőit, és az Ég kegyének
csillagos távlatait; sírva botlom

lelkem rongyára minden árkon-bokron
(mint papirkákra, miket útjegyének
szórt el a vándor), merre a Nagy Ének
visszavezet, vad erdőn s annyi poklon

tikkadtan e különös nyaralásra;
bár minden tulvilágból hazavásva
fűz Firenzémhez egy mostoha köldök,

hol mint poklát cipelő útas-ördög

vagy rab fa, mely hiába nőtt egekbe,
tengék, lekötve, s mégis számkivetve.

Ősz és tavasz között

Elzengett az őszi boros ének.
Mégfülledt már hüse a pincének.
Szél s viz csap a csupasz szőlőtőre.
Ludbörzik az agyagos domb bőre,
elomlik és puha sárrá rothad,
mint mezitlen teste egy halottnak.

Este van már, sietnek az esték
álnokul mint a tolvaj öregség
mely lábhegyen közeledik, halkan,
míg egyszercsak ugrik egyet, s itt van!
Nem tudjuk már magunkat megcsalni:
óh jaj, meg kell halni, meg kell halni!

Leesett a hó a silány földre,
talán csak hogy csúfságát befödje.
Most oly fehér mint szobánkban este
fekhelyünk, ha készen vár megvetve,
puha dunnánk, makulátlan párnánk:
s mintha a saját ágyunkon járnánk,

mint a pajkos gyerekek, ha még nem
akaródzik lefeküdni szépen,
sétálnak az ágy tetején, ringva,
míg jó anyjuk egyszer meg nem unja
s rájuk nem zeng: »Paplán alá! Hajjcsi!«
Óh jaj, meg kell halni, meg kell halni!

Már az év, mint homokóra, fordul:
elfogy az ó, most kezd fogyni az új,
s mint unt homokját a homokóra,
hagyja gondját az ó év az ujra.
Mennyi munka maradt végezetlen!
S a gyönyörök fája megszedetlen...

Türelmetlen ver a szivünk strázsát,
mint az ór ha tudja már váltását.
Idegesen nyitunk száz fiókot.
Bucsuizzel izgatnak a csókok.
Öreg öröm, nem tud vigasztalni:
óh jaj, meg kell halni, meg kell halni!

Olvad a hó, tavasz akar lenni.
Mit tudom én, mi szeretnék lenni!

Pehely vagyok, olvadok a hóval,
mely elfoly mint könny, elszáll mint sóhaj.
Mire a madarak visszatérnek,
szikkad a föld, hire sincs a télnek...

Csak az én telem nem ily mulandó.
Csak az én halálom nem halandó.
Akit egyszer én eleresztettem,
az a madár vissza sohse reppen.
Lombom, ami lehullt, sohse hajt ki...
Óh jaj, meg kell halni, meg kell halni!

Barátaim egyenkint elhagytak,
akikkel jót tettem, megtagadtak;
akiket szerettem, nem szeretnek,
akikért ragyogtam, eltemetnek.
Ami betűt ágam irt a porba,
a tavasz sárvize elsodorja.

Száradt tőke, unt tavalyi vendég:
nekem már a tavasz is ellenség!
Csak te borulsz rám, asszonyi jószág,
mint a letört karóra a rózsák,
rémült szemem csókkal eltakarni...
Óh jaj, meg kell halni, meg kell halni!

Balázsolás

Szépen könyörgök, segíts rajtam, szent Balázs!
Gyermekkoromban két fehér
gyertyát tettek keresztbe gyenge nyakamon
s úgy néztem a gyertyák közül,
mint két ág közt kinéző ijedt özike.
Tél közepén, Balázs-napon
szemem pislogva csüggött az öreg papon,
aki hozzád imádkozott
fölelhajolva, ahogy ott térdeltem az
oltár előtt, kegyes szokás
szerint, s diákul dűnnyögve, amit sem én
s ő se jól értett. De azért
te meghallgattad és megóvtad gyermeki
életem a fojtogató
torokgyíktól, s a veszedelmes mondulák
lobjaitól, hogy fölnövén
fél száz évet megérjek, háladatlanul,
nem is gondolva tereád.
Óh ne bánd csúf gondatlanságom, védj ma is,
segíts, Sebasta püspöke!
Lásd, így élünk mi, gyermekmódra, balgatag,

hátra se nézünk, elfutunk
a zajló úton, eleresztve kezetek,
magasabb szellemek de ti
csak mosolyogtok, okos felnőttek gyanánt.
Nem sért ha semmibe veszünk
s aztán a bajban újra visszaszaladunk
hozzátok, mint hozzád ma én
reszkető szívvel... Mosolyogj rajtam, Balázs!
ki mint a szepegő kamasz,
térdeplek itt együgyű oltárod kövén
mosolyogj rajtam, csak segíts!
Mert orv betegség öldös íme engemet
és fojtogatja torkomat,
gégém szűkül, levegőm egyre fogy, tüdőm
zihál, s mint aki hegyre hág,
mind nehezebben kúszva, vagy terhet cipel,
kifulva, akként élek én
örökös lihegésben. S már az orvosok
kése fenyeget, rossz nyakam
fölvágni, melyet hajdan olyan megadón
hajtottam gyertyáid közé,
mintha sejtettem volna már... Segíts, Balázs!
Hisz a te szent gégédet is
kések nyiszálták, mikor a gonosz pogány
kivégzett: tudhatod, mi az!
Te ismered a penge élet, vér ízét,
a megfeszített perceket,
a szakadt légső görcseit, s a fulladás
csatáját és rémületét.
Segíts! Te már mindent tudsz, túl vagy mindenem,
okos felnőtt! Te jól tudod,
mennyi kint bír az ember, mennyit nem sokall
még az Isten jósága sem,
a mit ér az élet... S talán azt is, hogy nem is
olyan nagy dolog a halál.